נושא: מועדים

שופר בשבת?



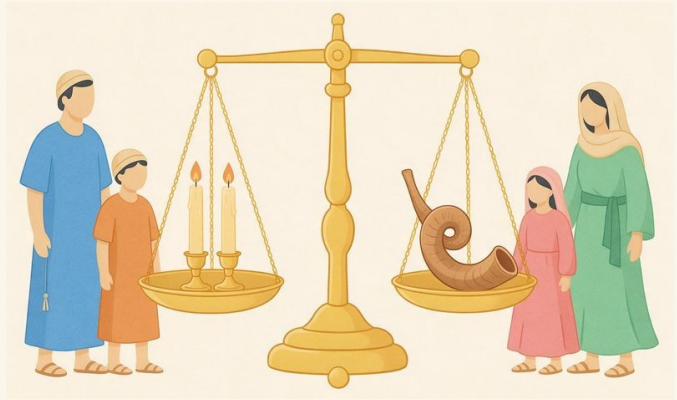
מה עושים כשראש השנה חל בשבת

משנה ראש השנה, פרק ד משנה א

מצגת לימוד והכנה לבגרות · כיתה י"ב

בואי נחשוב רגע

ראש השנה חל בשבת. האם תוקעים בשופר?





מצד אחד: שופר בראש השנה הוא מצווה מן התורה: "יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם" (במדבר כט, א).



מצד שני: בשבת אסור להעביר חפץ ארבע אמות ברשות הרבים (במקום ציבורי).



מה דעתך?: מה גובר: המצווה או השבת? כתבי ניחוש.

מקור: במדבר כט, א (ספריא, נוסח המסורה, בלי טעמים)

מילון מילים קשות

לפני שקוראות את המשנה, נכיר את המילים



יוֹם טוֹב

חג. כאן: ראש השנה.



חָל לִהְיוֹת

יצא, נפל ביום מסוים. "חל בשבת" = יצא ביום שבת.



בַּמִּקְדָּשׁ / בַּמְּדִינָה

במקדש = בבית המקדש. במדינה = בכל מקום אחר.



מִשֻּׁחָרָב

מאז שנחרב. כלומר: אחרי חורבן בית המקדש.



הִתְקִין

קבע תקנה: כלל חדש שחכמים קבעו לכולם.



בֵּית דִּין

קבוצת חכמים שדנים ופוסקים הלכה.

המשנה

קראי לאט. כל צבע הוא חלק אחר במשנה

חלק א בזמן המקדש



יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ תוֹקְעִים, אֲבָל לֹא בַּמְּדִינָה.

חלק ב אחרי החורבן



מְשֻׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הִתְקִין רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שֶׁיְּהוּ תוֹקְעִין בְּכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית דִּין.

חלק ג המחלוקת



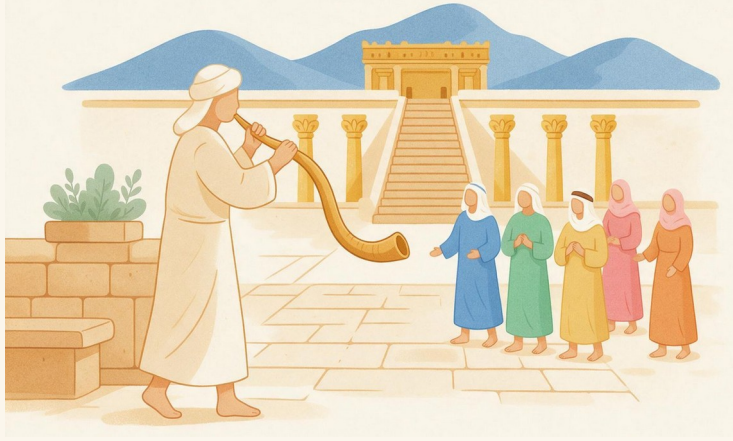
אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֹא הִתְקִין רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי אֶלָּא בְיַבְנֶה בִּלְבָד. אָמְרוּ לוֹ, אֶחָד יַבְנֶה וְאֶחָד כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית דִּין:

מקור: משנה ראש השנה ד, א, ספריא (מהדורת תורת אמת)

* בתורת אמת שבספריא נדפס "מְשֻׁחָרַב". הניקוד "מִשֻּׁחָרַב" כמו בכתב יד קאופמן שבספריא. האותיות זהות.

חלק א: במקדש כן, במדינה לא

"בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ תּוֹקְעִים, אֲבָל לֹא בַּמְּדִינָה"



בַּמִּקְדָּשׁ ✓

תוקעים בשופר, גם כשראש השנה חל בשבת.



בַּמְּדִינָה ✗

בכל מקום אחר לא תוקעים בשופר בשבת.

שורה תחתונה: למה יש הבדל? נגלה בשקף הבא.

למה לא תוקעים בשבת?

הגמרא מסבירה: זו גזירה של חכמים

אָמַר רָבָא: מִדְּאוֹרָיְיתָא מִישְׁרֵא שְׁרֵי, וְרַבָּנַן הוּא דְּגָזוּר בֵּיהּ כִּדְרַבָּה. דְּאָמַר רַבָּה: הַכֹּל חַיָּיבִין בִּתְקִיעַת שׁוֹפָר, וְאֵין הַכֹּל בְּקִיאִין בִּתְקִיעַת שׁוֹפָר, גְּזֵירָה שֶׁמָּא יִטָּלֶנּוּ בְּיָדוֹ וְיֵלֵךְ אֵצֶל הַבָּקִי לִלְמוֹד, וְיַעֲבִירֶנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים

תלמוד בבלי, ראש השנה כט ע"ב



שורה תחתונה

החשש: שמא יעביר את השופר ארבע אמות ברשות הרבים.

למה לא תוקעים בשבת?

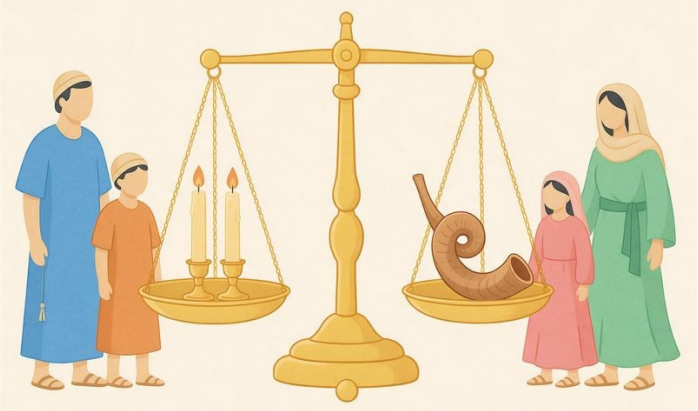
הגמרא, שלב אחרי שלב

1. **מן התורה מותר:** רבא: מן התורה מותר לתקוע בשבת. חכמים אסרו.

2. **לא כולם יודעים:** כולם חייבים בשופר, אבל לא כולם יודעים לתקוע.

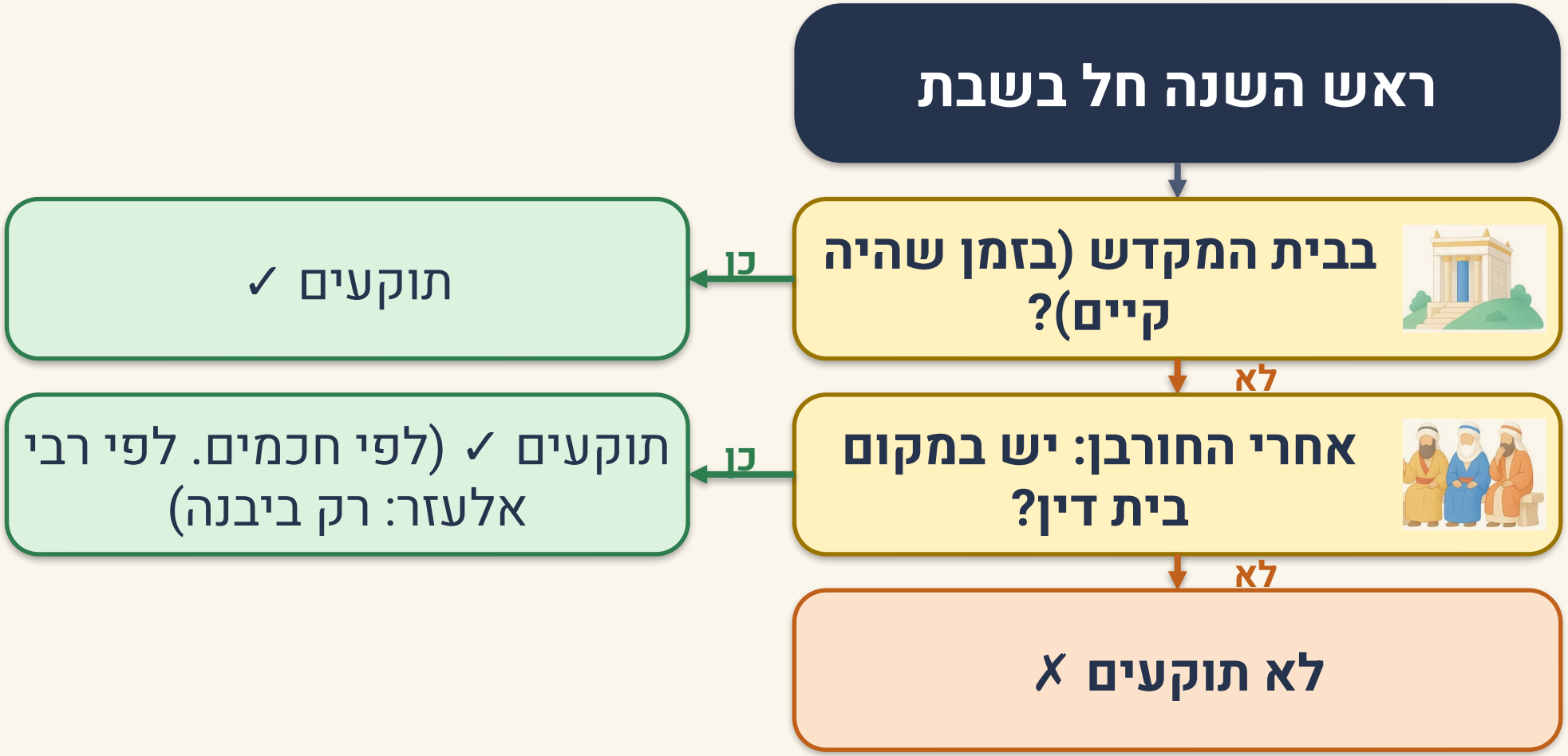
3. **החשש:** מי שלא יודע ייקח את השופר וילך לבָּקִי (למי שיודע) ללמוד.

4. **העבירה:** בדרך יעביר את השופר ארבע אמות ברשות הרבים. לכן: גְּזֵירָה.



תרשים זרימה: תוקעים או לא?

עקבי אחרי החצים מלמעלה למטה



חלק ב: אחרי החורבן

מה עשה רבן יוחנן בן זכאי?





מה קרה?

בית המקדש נחרב. אין יותר מקדש שבו תוקעים בשבת.



מה הוא התקין?

"שֶׁיְּהוּ תוֹקְעִין בְּכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית דִּין"

חלק ב: אחרי החורבן

למה דווקא בבית דין? ומה זה יבנה?



למה דווקא בבית דין?

"שֶׁבֵּית דִּין מַזְהִירִין אֶת הָעָם וּמוֹדִיעִין אוֹתָן" (רמב"ם). כלומר: בית הדין שומר שלא יעבירו את השופר ברשות הרבים.



מה זה יבנה?

העיר שבה ישבו החכמים אחרי החורבן. רבן יוחנן בן זכאי ביקש: "תֵּן לִי יַבְנֶה וַחֲכָמֶיהָ"

מקור: רמב"ם, הלכות שופר וסוכה ולולב ב, ט · תלמוד בבלי, גיטין נו ע"ב (ספריא)

חלק ג: המחלוקת

"אֶחָד... וְאֶחָד..." = גם... וגם...

מתי? לפי מי?	איפה תוקעים?	המילים במשנה
 בזמן המקדש	במקדש בלבד	"בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ תוֹקְעִים, אֲבָל לֹא בַמְּדִינָה"
 אחרי החורבן, לפי רבי אלעזר	רק ביבנה	"לֹא הִתְקִין רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי אֶלָּא בְיַבְנֶה בִּלְבָד"
 אחרי החורבן, לפי חכמים ("אמרו לו")	ביבנה, וגם בכל מקום שיש בו בית דין	"אֶחָד יַבְנֶה וְאֶחָד כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית דִּין"

✓ **ההלכה:** הרמב"ם פוסק שלא רק ביבנה: "כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית דִּין קָבוּעַ וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה סָמוּךְ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תּוֹקְעִין בּוֹ בְּשַׁבָּת"

מקור: רמב"ם, הלכות שופר וסוכה ולולב ב, ט (ספריא, תורת אמת)

שאלה למחשבה

למה היה חשוב לרבן יוחנן בן זכאי לשמור על תקיעת שופר בשבת, גם אחרי החורבן?



רמז: מה מרגיש עם שאיבד את המקדש? איך תקנה כזאת עוזרת להמשיך הלאה?

כתבי כמה שורות במחברת, ושתפי את החברה שלידך.

הלכה למעשה: ומה היום?

מה פוסקים בימינו

יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת אֵין תּוֹקְעִין בְּשׁוֹפָר.

שולחן ערוך, אורח חיים תקפח, ה



1. **הפסק:** בימינו לא תוקעים בשופר בשבת, בשום מקום.

2. **למה?:** הרמב"ם: "וְאֵין תּוֹקְעִין בְּשַׁבָּת אֶלָּא בְּבֵית דִּין שֶׁקִּדְּשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ". היום אין בית דין שמקדש את החודש.

3. **בקיצור:** התקנה הייתה קשורה לבית דין כזה. כשאין בית דין כזה, נשארים עם הגזירה.

מקור: שולחן ערוך או"ח תקפח, ה; רמב"ם הלכות שופר ב, ט (ספריא, תורת אמת)



מה חייבות לזכור לבגרות

סמני וי על כל שורה שאת כבר יודעת להסביר בעל פה

- ✓ בזמן המקדש: במקדש תוקעים בשבת, ובמדינה (בכל מקום אחר) לא תוקעים.
- ✓ מן התורה מותר לתקוע בשבת. האיסור הוא של חכמים (רבא, בגמרא).
- ✓ הטעם (רבה): גזירה שמא יעביר את השופר ארבע אמות ברשות הרבים.
- ✓ אחרי החורבן: רבן יוחנן בן זכאי התקין לתקוע בכל מקום שיש בו בית דין.
- ✓ המחלוקת: רבי אלעזר – רק ביבנה. חכמים – בכל מקום שיש בו בית דין.
- ✓ בימינו: לא תוקעים בשופר בשבת (שולחן ערוך).

שאלות בסגנון בגרות

עני במחברת. צטטי מן המשנה, והסבירי במילים שלך



1 א. צטטי מן המשנה את הדין בזמן שבית המקדש היה קיים.

ב. הסבירי את טעם הגזירה שלא לתקוע בשבת במדינה, לפי הגמרא.

2 א. מה התקין רבן יוחנן בן זכאי אחרי החורבן?

ב. הציגי בטבלה את המחלוקת בין רבי אלעזר לחכמים, והסבירי במה הם חלוקים.

אתן מוכנות!